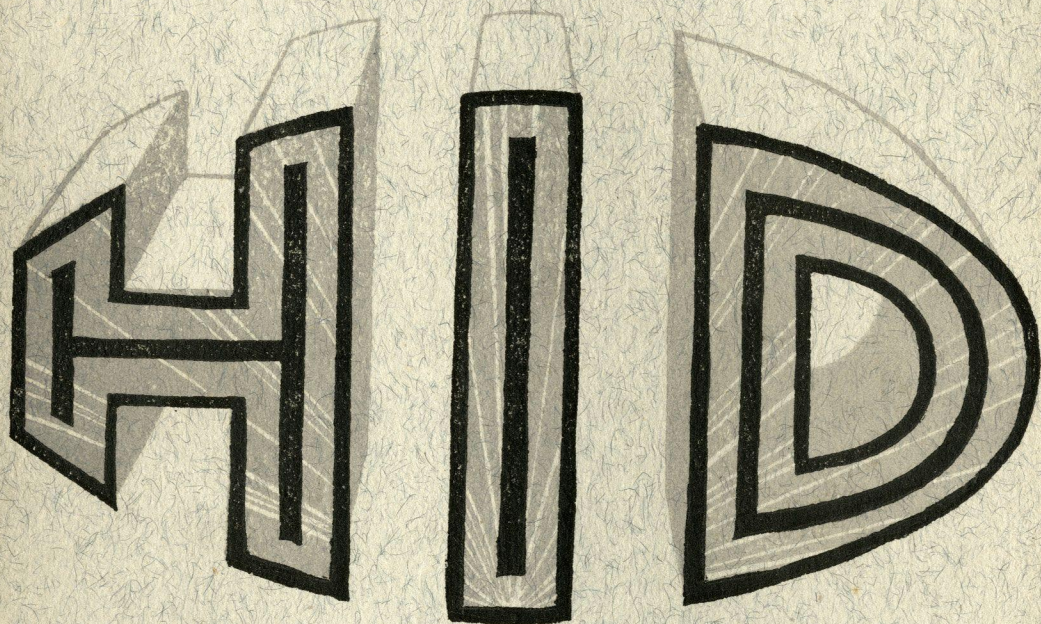

II. ÉVFOLYAM

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM

1. SZÁM

SUBOTICA, 1935 JANUÁR HÓ

A „**HÍD**“ a jugoszláviai magyar fiatalok társadalmi és irodalmi folyóirata. — Megjelenik havonként egyszer. — Szerkeszti a szerkesztőbizottság, amelynek tagjai: **Lévay Endre** (Szuboticáról), **Tóth Bagi István** (Noviszádról), **Varnyú Tivadar** (Becs-kerekről), **Kovács Sz. Zoltán** (Beográdból), **Schwarczer Gyula** (Szentáról), **Pál Sándor** (Szomborból) és **Faragó Imre** (Sztáribecsejről).

Magyarországi terjesztő: „**Új Élet**“ nyomda r. t., Baja.

Romániai terjesztő: **Békássy Zoltán** Cluj, (Ref. theológia).

Tartalom:

Lévay Endre: Két esztendő között
Horváth Dénes: Új utak
Tóth-Bagi István: Fiatalok és öregek
Illés Sándor: A falu: Temerin gazdasági és kulturális helyzete
Csepella József: Kisebbségi községpolitika
Kara László: Nevelés — Iskoláztatás
Juhász János: Gondolatok az esperantoval kapcsolatban
Dr. Jancsó Elemér: Irodalom és társadalom
Milos Perovity: Minek a gondolat... (vers)

Figyelő:

Kolozsy Tibor: A mai fiatal írónemzedék
Fehér Vince: E. Ebermayer: Az ifjúság élni akar
„ „ Népolvasmányok kérdése
Szentgyörgyi L.: Finn-ugor vagy török-tatár?
Szemelvények

Előfizetési árak:

Jugoszláviában:	Magyarországon:	Romániában:
Egy évre . . . 30 dinár	Egy évre . . . 4 pengő	Egy évre . . . 100 lej
Fél évre . . . 16 „	Fél évre . . . 2 „	Fél évre . . . 50 „
Negyed évre . . . 9 „	Negyed évre . . . 1 „	Negyed évre . . . 25 „

Egyes szám ára 3 dinár.

Két esztendő között

Elérkeztünk végre ahhoz az ünnepélyes lépéshez, amikor lapunk a második évfolyamba lépett.

Két esztendő mesgyéjén állunk, amikor a multba költöző ó-esztendőől búcsúzunk, fájdalmainkat, csalódásainkat és balsikereinket feledve üres tarisznyákkal, de örökbiztató reménnyel bátran nekivágunk az ismeretlen háromszázhatvanöt napnak.

*

A „Híd” első évfolyamában megjelent tanulmányok, vitacikkek és a lap a maga tisztuló és kikristályosodó nívójával mindenképen dokumentálta azt a tényt, hogy igenis a Vajdaság területén élő kisebbségi magyar fiatalok táborában lehetséges elérni egy olyan egyetemes szellemi közösséget, mely biztos alapul szolgál a közös kisebbségi jövő és a közös kisebbségi világszemlélet megteremtéséhez.

Minden kezdet nehéz. Különösen a Vajdaság közönyös területére áll ez a közmondás, ahol eddig minden kulturális megmozdulás visszhangtalanul veszett el a bácskai rögök felett. Máskor megint a hálátlan agyonhallgatás volt a sorsa az önzetlen sajtómozgalomnak. A „Híd” mint első határozott folyóirata a Vajdasági magyar fiataloknak sokat küzdött és még ma is küzd a közönnyel; annál is inkább, mivel ezen a tájon az ifjúság ezideig a teljes öntudatlanságban tepsedt. A renyheség és a magukkal való határozott meglegedettség hallatlanul ellustította és elfásította őket. A tudatlanság és a velejáró tehetetlenség képzelgőket és főlényeseket termelt, akiből aztán alakult a vitákban szélmalomharcokat vívó és a rosszakaratú iróniában dözszölő ellentábor. Épen ezért a „Híd” nem is az anyagiakban látta az előtte tornyosuló nehézségeket, hanem az öntudatlan, ide-oda csapkodó fiatalok csoportjainak erőltetett szembehelyezkedéseiben. Ezek részint a hiúság, a rövidlátás, máshelyütt ismét a kirívó rosszakaratnak engedve hallgatták agyon, illetve támadták a Hídat: ám nem tudva azt, hogy avval legkevesebbet ártottak a Hídnak, de legtöbbször önmaguknak. Ennek a rosszakaratú agyonhallgatásnak nem volt, de nem is lesz akkora ereje, hogy a mi testvérszeretetet, az összetartást és kulturális közösséget hirdető munkánkat megakadályozza. Munkáinkban és törekvéseink eredményeinek elérésében talán föltartottak bennünket, (mivel munkaközösségünk e szakadás következtében egyelőre nem lehet egyetemes) de meg nem akadályoztak.

*

Lapunk iránya és célja egyesek véleménye szerint még mindig tisztázatlan. Nem látják a kitűzött célt lapunk hasábjain és nem látnak egy pozitív világnézetet kövér betűkkel a fedőlapra függesztve, amit erélyesen követelnek. Mielőtt még áttérnénk ennek újabb tisztázására, fölidézem Szenteleky Kornél „Ákácok alatt” című tanulmányában foglaltakat, melyek éppen ide vonatkoznak: „Bármilyen politikai hite, művészi elgondolása vagy világszemlélete is van valakinek, ha magyarul ír és ha írásaiban értéket találunk, a kévében a helye, amely összefogja a magyarnyelvű kultúra minden munkását”. — „Világszemléletünk különböző, sőt egyenként is változó, — melyet azonban a világ változó arca erősen befolyásol. Közöttünk nincsenek ortodox forradalmárok, politikai elhagyatottságunk sem kedvez a merev, állandóra beállított látószögeknek. Az igazi, harcos, élet-halált jelentő világszemléletek javarészt a többségi népeknél fordulnak elő, az egyik front teremt, tömöríti a másikat. — Nálunk minden összefolyik, langyos, lágy bizonytalansággá málk, a tiszta osztályöntudatot époly ritkán találjuk meg, mint a kisebbségi öntudatot, a soha ki nem fejlődött polgári öntudatról nem is beszélve”.

Már most kérdezhetjük, miként csoportosulhatnak a vajdasági magyar fiatalok a sokféle világnézeti táborok valamelyikébe, amikor ifjú csoportjainkban osztályöntudatot sem találunk, s amikor még fiataljaink távol állanak a hovatarozás tisztázott fogalmától. Hogyan lehet akkor itt egy folyóirat egy pozitív, harcos világszemlélet szolgálatába állítva, amikor ifjú társadalmunk legnagyobb része nem, hogy „nem akarja”, nem tudja magát azonosítani ezekkel az eszmékkel, azon egyszerű okból kiindulva, hogy nem ismeri. Először meg kell ismertetnünk fiataljainkkal a kisebbségi és az osztályöntudatot, csak azután tarthatunk ott, (mint a Sarlósok és az Erdélyiek) hogy közös világnézeti lobogó alatt csoportosuljunk. Nálunk a csoportosulás, az együttműködés és a közösség csakis egy olyan eszme, tulajdonság vagy jelleg alapján történhetik, ami e széles közönyös területen maradéktalanul közös bennünk. Amiből is természetesen következik, hogy csoportosulásunk, kultúrközösségünk csakis faji alapon történhetik.

Ami közös bennünk, amit közösen örököltünk, azt együttesen ápoljuk és fejlesszük. Ennek tisztán faji jellege a lap iránya. A közös munka mellett mindenkinek megmaradhat a saját kialakult vagy kialakulóban lévő világnézete és minden eszmeáramlatról bántatlanul egyéni véleménye. Mert mindezeket túl megmarad, ami kezdettől fogva van: az anya, a faj, a testvérszeretet, a tudásnak és a fejlődésnek megállíthatatlan örök folyamata.

A lap célja körül fölmerült vitákra vonatkozólag már több ízben válaszoltunk. Sajnos azonban a mindent fölületesen szemlélő olvasók még ma sincsenek tisztában evvel.

Törekvéseink továbbra is a vajdasági magyar fiatalok öntudatosítása, intenzív munkára és szorgalmas tanulásra serkentése, a testvérszeretet és az összetartás megizmosítása, az egyetemes

magyar kultúrközösség megteremtése, melyben a vajdasági magyarság jövő társadalma erős és biztos támaszára talál.

*

A „Híd” második évfolyamában új lépések előtt áll. Az új évfolyam új célkitűzések sorozatának eredményes elvégzésére és a fontos és nélkülözhetetlen tervek megvalósítására vár.

A legfontosabb programpontunk a vajdasági kisebbségi fiatalok égető problémáinak lelkiismeretes földolgozása, alapos ismeretése és ezeknek a problémáknak megoldása egyúttal határozott proceszusa a magyar fiatalok öntudatosításának.

Nagy súlyt fektetünk továbbra is a vajdasági magyar falu monografiák egybegyűjtésére, a magyar falu gazdasági és kulturális problémáinak beható ismertetésére. A falu-monografiák ismertetésével kapcsolatban a hiányos és egyes vidékeinken nemlétező statisztikai adatok pontos földolgozását is tervbe vettük, mely munka által pontos kimutatást nyerünk magyar parasztjaink, napszámosaink gazdasági és kulturális helyzetéről. (A megélhetés körülményeiről, családalapításról, fajkeveredésekről, a magyar gyermekek neveléséről, a falu tanítójának jelenlegi szerepéről, a magyar nyelv és a megmaradt magyar népszokások megőrzéséről).

Egyetemi ifjúságunk kulturmunkájának egységesítését akarjuk elérni, hogy a „Híd” körül csoportosulva terveinket és a kizárólagosan ránk váró feladatokat könnyebben és alaposabban elvégezhessük.

Földolgozzuk a vajdasági ifjú magyar munkásnemzedék gazdasági és kulturális helyzetét és ezen életkörülményeknek pontos statisztikai kimutatásait, amint ezt jelen számunkban meg is kezdtük.

Megismertetjük ifjúságunkat a mi és a minket környező irodalmak és irodalmi alkotások átértékelésével, az európai társadalomban vajúdó eszmeáramlatokkal és dogmává vált tanokkal. Ismeretkörüket, gondolatvilágukat ily módon gazdagítva, tanulni-akaráásra és építő munkára serkentjük őket.

Lapunkat sokoldalú témakörének terveivel útnak indítjuk fiatal testvéreink felé, melyben a szeretet, a dolgozni és élni akarást hirdető szó eljut a legtávolabb eső magyar lakta falu lakójához, aki él, gondolkodik, velünk együtt küzd és velünk együtt érez.

Lévay Endre

. . . Oly eszméket, melyek egyszer hatalmasakká váltak, elnyomni nem lehet s azoknak következéseit elhárítani nem lehet s az egyes nép vagy ország bármennyire is hatalmas legyen, az ilyen eszmék hatása alól nem zárhatja el . . .

Báró Eötvös József
(A XIX. század uralkodó eszméi).

Új utak

Az impériumváltozások okozta különböző eltolódások, a kulturális igények változásait is maga után vonta. A régi szellemi szükségletek, új, speciális követelményekkel állottak elő: a jugoszláviai magyar kisebbség problémái és az azokkal felmerülő problémát megoldó utak.

A háború utáni különböző kísérletezések, melyeket a régi generáció folytatott; kisebb-nagyobb kudarcoktól kísérve, nem tudva nélkülözni a régi tradíciók idegenbe nézését; mindig idegen volt a jugoszláviai magyar kisebbség számára. Nem a jugoszláviai magyar kisebbség problémái, nem az ezekből kiinduló kenyér és egzisztencia gondokkal küzdő ma emberének problémái voltak a kísérleti terveknek, hanem valami mostohatestvéri szerepet betöltő halvány vonatkozás csupán.

Szellemi vezérünk, néhai Szenteleky Kornél volt ki ezt leg hamarabb belátta. „Locale couleur“-t követelt és hirdette a magyar kisebbségnek, ezen a vidéken való élniakarását és tudatát. Széleskörű akciója bizonyos fokig megvalósította programját, de túlságos tolleranciája a jugoszláviai magyar irodalmi termékek iránt többé-kevésbé vele is kudarcot vallatott.

A jugoszláviai magyar kisebbség kultúrproblémáinak egyik legfontosabb tényezője a falun élő magyar kisebbség kultúréhsége. Új emberek új követelményei lettek a mai magyar kisebbségi kulturmunkák centrifugális hajtója. Rádiós, hangosfilmes gépkorszakos napjaink ezen társadalmi osztály új felfogását, új mentalitását hozta magával. Napjaink technikai előrehaladottsága ezen emberek új berendezkedését, új ismeretbővülését adta, — azoknak az embereknek, kiket nagyon sokan a kisebbségi írók közül elefántcsonttoronyba zárkózva, régi előítéletekkel telve, ha nem is teljes szeparáltsággal, de teljes nemtörődőséggel kezel. Ők is ugyanabba a hibába estek, mint az előttükjáró generáció. Nem hajlandók tudomásul venni, hogy a „primitív“ nép kultúrigényei ma már körülöttük csapkod s ha ezt az irányelvet tartják, teljesen elkerülve őket, túlhalad rajtuk; de nemcsak azt az írók fenyegeti ez az aktivitás ölés, ki problémáival elkerüli a magyar faluközösség érdeklődését, hanem azokat is, kik a régi iskolák óriási, szinte helyrehozhatatlan hibáját követve; a falut és annak embereit csak adomákon keresztül ismerteti. Irodalmi életünk fellendítésére tett kísérletezések eddigi negatív sikere, nemcsak az ambíciót fékező közönyben és a patópálos borozó nemtörődésben rejlik, hanem

végső, de nem utolsó sorban a jugoszláviai magyar kisebbség zömének, a magyar parasztságnak kigunyolásában. Beláthattuk már a göregáboroskodás időszerűtlenségét, mert reális meggyőződéseink és tapasztalataink bebizonyították, hogy falvainkból „Göre Gábor torzalakok” hiányoznak”. Azonban, ha az helyett, hogy feladatunkat teljesítenénk és a falu népéhez a szükséges kultúrát szállítanánk és a különböző önképző egyesületeink az elmaradottabbak hóna alá nyúlva segítené az előrehaladást — így természetesen az olvasótábort növelve, — pont az ellenkezőjét cselekedjük, gúnyoljuk és „határtalan butaságát” akarjuk bebizonyítani, nemcsak sértjük, hanem eltávolítjuk magunktól a jugoszláviai magyar kisebbség többségét. Hiába írunk és szavalunk a vajdasági kultúrmunkák közöny általi megfulladásáról és hiába apellálunk a kisebbség zömének törhetetlen patópáloskodása ellen, ha munkáink sértük és gúnyolják ennek a rétegnak tudását és büszkeségét.

Ma, amikor a legcsekélyebb kultúrtermék, szellemi táplálék megszerzése ádozatokba kerül mindenkinek, szívtelenség súlyos megerőltetésbe kergetni ezt a társadalmat, akkor amidőn az csak sérti önérzetét. De ez nemcsak sértés a számára, hanem erkölcsi diszkreditáció az összes jugoszláviai magyar kisebbségi értelmiség számára. Hisz a világháborúval együtt elveszték az elmaradott falvak. A világrészeket bebarangolt földettúró emberek kulturális igényei és látókörei jóval felülmúlják régi középosztályunk kultúr-nívóját és a mai falu igénye nem sokban marad városaink követelménye mögött; mert hisz a rádió és a hangosfilm a legeludogottabb tanyára is elvitte a kultúra szeretetét és annak becslését.

*

Az impérium változások után jövő új generáció elfoglalta helyét és hivatását az életben. Most már rajta a sor, hogy a ma követelményeinek tudása és belátása szerint a legjobban megfeleljen. Ez nem jelenti azt, hogy az előző generáció eddigi érdemeiről megfeledezzen, vagy azokat lekicsinyítse, hanem az általuk elkövetett hibákból tanulva, feladatukat a továbbhaladás jegyében oldják meg. A régi idegenről álmódást, az elefántcsonttoronyba zárkózást meghagyjuk elődeinknek, mi csak a realitást akarjuk örökölni. Az új generáció álmodozása nem maradhat csak álom, mely az íróasztalban elzárva, csak pénzügyi helyzetének pillanatnyi fellendülését várja, hogy napvilágot láthasson. Sem a régi iskolák, sem a szerkesztőségi pultok nem lehetnek az új generáció tanárai, hisz mindegyik az új embereknek autodidacta módján szerezte tapasztalatait, néha nagyon messzire elkerülve az irányósvényről. Álmodásoknak nem szabad aetherikus megvalósíthatatlanságoknak lenni. A cselekvés, a produktív alkotás embereinek szerepét kell, hogy betöltse az új generáció.

Kultúralkotásaink lehetősége csakis abban az esetben válik valósággá, ha minden jugoszláviai magyar fiatal író erő összefog és együttes erővel küzd a célokért. A közös munka megkönnyíti

a cél hamarabbi elérését: a betűnek, a szónak a széles rétegekhez való eljutását, mert csak így lehetséges az anyagi gondokat leküzdve intenzívebb produktív munkát fejtsen ki a jugoszláviai magyar kisebbség fiatal írógárdája. Ez a munka pedig a falu életének, kulturális, társadalmi és gazdasági életének bemutatása kell, hogy legyen, mely nélkülöz minden gúnyt és sértést.

S ha ezt az irányt betartja kisebbségi író, akkor nem kell többet siránkoznia a vajdasági kultúrközöny és patópáloskodás miatt.

Horváth Dénes

Fiatalok és öregek

A fiatalok és öregek, a fiúk és apák közötti ellentétek kérdése már ősidők óta ismeretes, de soha nem mélyült ki annyira a szakadék a két nemzedék között, soha nem küzdött a fiatalok tábora az öregek ellen olyan hevesen, mint ma. Azelőtt minden időben csupán szórványos jelenség volt az öregek és fiatalok közötti küzdelem. A világháború után bekövetkezett nagy gazdasági megrázkódtatás hozta magával első ízben azt, hogy a fiatalok szinte teljes számban, testületileg szembehelyezkedtek az öregekkel. (Félreértések elkerülése céljából: csak az értelmiségi pályák fiataljairól és öregjeiről van itt szó). A szembehelyezkedés nemcsak a szórványosan előforduló álláshalmozó öregek, hanem a silány keresetért dolgozó idős családapák ellen is irányult. A megélhetés harca annyira kiélesedett, hogy az életbe indult fiatalok nem igen nézték, — helyesebben: nem nézhették — szegény vagy gazdag ül bent az áhitott, biztos kenyeret jelentő állásban, mert a falat kenyérről kellett gondoskodni. Hogy melyiknek van igaza, azon kár vitatkozni, mert mindkettő a maga teljes igazáért harcol: a fiatal a jövőjét akarja biztosítani, az öreg pedig évtizedes munkájának eredményét szeretné megtartani és családjáról, gyermekeiről akar gondoskodni.

Érdemesebb azon gondolkodni, hogy a fiatal vagy az öreg munkájának van nagyobb értéke, az ember életének fiatalabb vagy öregebb korában tud többet és jobbat termelni?

Nézzünk szét a történelemben. Az ókori tanító bölcsek mind öregek, sőt aggok voltak. Ez természetes is, mert az ókori tanulási, elmefejlesztési mód hasonlíthatatlanul nehezkesebb és lassúbb volt, mint ma. Viszont ma nemcsak öreg, hanem fiatal (30 éven alul) is lehet bölcs, mélyen gondolkodó. Ezt bizonyítja a legújabb kor számos példája. Egyetemi katedrát már sok ízben kapott 30 évnél fiatalabb ember. Egyik legismertebb példa Weininger, aki alig húsz egynéhány éves életében nagyjelentőségű szekszuálpszichológiai műveket írt.

Az ókor legragyogóbb sikereket elért hadvezére Nagy Sán-

dor volt, aki harminc éves korában már az egész akkori ismert világot meghódította. Kitűnő nevelése párosult éles eszével, rendkívüli ifjú becsvágyával és sikert sikerre halmozott, amíg fegyelmezni tudta magát.

Raffaello Santi, az olasz újjászületés remek festője szintén még a harmincon innen alkotta legbecselesebb műveit és — a harmincadik életévét nem sokkal élte túl.

Mozart már gyermekkorában csodálatos tehetséget árult el és harmincöt évig tartó rövid életében teljesen be is váltotta azokat a reményeket, amelyeket indulása idején keltett.

Napoleon harmincéves, amikor a híres olasz hadjáratot vezeti és a campoformoi békében megveti Franciaország másfélévtizedes viláгурalmának alapját.

Rossini, az olasz opera egyik legragyogóbb mestere ifjúságában írta meg maig is friss, vonzó operáit. Kései honfitársa, Mascagni az érett ifjúság első hatalmas fellobbanásában írta meg a halhatatlanná vált Parasztszületet. Huszonhétéves volt, amikor a Cavalleria Rusticanát bemutatták és azóta sem tudta még csak megközelíteni is első nagy művének értékét és sikerét.

Itt van Petőfi is, az ifjúságnak ma is rajongásra méltó ideálja, akinek vakító fényvel magasbaszökellő pályája mindennél ékebben bizonyítja az ifjúság komoly termőerejét.

Csak néhány szembeötlő példát említettünk, de száz és száz esetet is hozhatnánk fel annak a dokumentálására, hogy az ifjúság nemcsak a korával járó forrongás, kifejlődésből kifolyólag képes rövid és kétesértékű munkakifejtésre, hanem a legkomolyabb feladatokkal is megbirkózik.

A főntebb említett példaképek már valamennyien a történelemben élnek — de itt vannak előttünk a ma fiatalja, a nem szórványosan, de mondhatnánk tömegesen jelentkező fiatal emberek, akik a legkomolyabb élethivatásban is imponáló képzettséggel indultak az életnek . . . (Sajnos, meg kell jegyeznünk, hogy ez az utóbbi kitétel csak elenyésző százalékban vonatkozik a mi kisebb-ségi fiataljainkra).

Az egyforma mérték kedvéért meg kellene említeni néhány olyan nagy embert is, aki csak az öregség küszöbén kezdte el pályafutását. Ilyen ember, akinek csak az öregség hozta meg alkotóerejének frissességét és teljességét — nincs sokkal több, mint fiatalon termést adott zseni. Felsorolhatnánk számos ismert történelmi alakot, de elég, ha csak egy jellemző példát említünk: Anatole France-ot. Az „utolsó klasszikus” francia író nyolc évtizedes életének első felét tanulással, szemlélődéssel, szürke próbálgatásokkal töltötte el és hatalmas tehetsége csak abban az életkorban bontakozott ki, amikor más már pihenni készül.

A történelmi példák kellőleg igazolják azt, hogy az emberben fiatalabb éveiben is felbuzoghat a legkomolyabb termő erő. Nézzük most már a mai helyzetet, amely teljesen más feltételeket állít a fiatalok érvényesülése és termelése elé, mint bármely elmúlt korszak.

Ma az ember 24—26 éves koráig a gyakorlati élet és a tudománynak úgyszólván minden terén teljes alapossággal kiképezheti magát. Megszerezheti azt a tudást (sőt még sokkal többet is) amire a közép- és ókorban egy hosszú emberélet volt szükséges. A régi tudósoknak a korrallal együtt gyarapodó tapasztalatokon kívül éppen az időben, előrehaladottabb korokban volt beérhetetlen előnyük a fiatalokkal szemben. Ma megváltozott a helyzet, a tehetőségnek nem szükséges négy-öt évtized, hogy kifejlődjék.

A tanulás idejének viszonylagos összezsugorodása élesítette ki a harcot az öregek és a fiatalok között. Ebben a küzdelemben az öregeknek helyzeti energiájukban (birtokon belül vannak) nagyobb tapasztaltságukban és gyakorlottságukban rejlik az előnyük. Hátrányuk viszont a korrallal járó nehézkesség, a jobb időkből visszamaradt nagyobb igények és a régi szellemi irányzatokhoz való ragaszkodás, az újtól való bizonyosfokú idegenkedés, valamint — ez sem jelentéktelen — az életben való csalódás.

A fiatalok előnye a kisebb igények (fél és negyed fizetésért dolgoznak) az új iránt való szintén korrallal járó fogékonyság (újítások megértése, újításokra való törekvés) és a nagyobb munkakedv és munkabírási. Hátránya a tapasztalat- és gyakorlottság hiánya.

Az öregek és fiatalok közötti természetes szakadékot a kegyetlen idők szélesítették ki ijesztő szakadékká. A logikus és józan emberi értelem arra int, hogy ezt a szakadékot ne mélyítsük tovább, hanem igyekezzünk áthidalni. A megélhetésért folyó küzdelem elkerülhetetlenül éles — de azért soha nincs szükség az öregek, vagy a fiatalok elleni tervszerű hadjáratra. Az élet változékonysága ugyanis lassanként kicseréli az embereket, a legnélkülözhetetlenebb vagy a legártalmasabb öreg is egyszer kidől a munkából és a legkeservesebben küzdő fiatalból is egyszer kenyérért és családjáért aggódó öreg lesz.

Ami ellen a munkára vágó fiataloknak és az emberséges érzésű öregeknek egyaránt küzdeni kell, az az álláshalmozás. Aki a mai inséges világban két-három helyről is húz fizetést, amikor egy állásból is megélne, az bűnt követ el, mint az, aki a közteherviselésből kivonja magát, vagy a közjavakból sikkaszt.

Megértésre és együttműködésre kell törekedni az öregek és fiatalok között és feltétlenül küzdeni az álláshalmozó öregek ellen.

Tóth-Bagi István

A „Híd“ a vajdasági magyar fiatalok egyedüli sajtóorgánuma!

A FALU

Temerin gazdasági és kulturális helyzete

Írja: Illés Sándor 1

Temerin tipikus bácskai nagyközség, mintegy tizenkétezer lakóssal, széles ákácfaakkal szegélyezett uccákkal, ami a vajdasági falukat karakterizálja. Lakosságának túlnyomó része magyar, csak kevés némettel és a telepes szerbekkel.

A község határa 24.025 kat. holdat tesz ki, mindennek dacára a lakosság zöme földnélküli munkásember, akik napszámajárással keresik meg mindennapi kenyerüket, De az ötholdon aluli törpebirtokosok is rá vannak utalva arra, hogy bérmunkát vállaljanak. Így a lakosság 90% mint bérmunkás kell, hogy fenntartsa magát. A többi 10% közül alig van harminc-negyven nagybirtok (50 holdon felül) — míg a lakosság többi része különböző iparágat üzve teszi lehetővé a megélhetését.

Ilyen adatok mellett mi sem természetesebb, mint hogy az utóbbi időkben bekövetkezett gazdasági hanyatlás Temerin lakosságán is nagyon észrevehető. Nincs már három napig tartó dínom-dánom, és a mulatozással egybeforr, messzi vidéken híres temerini virtus is lassan kihal. A polgárság konzervatív része még most is dolmányban és csizmában jár, de nem hajlíthatatlan és dacos szembezállás ez az idővel, hanem mert nem tudják beszerezni a kellő pénzt arra, hogy ruhakészleteiket felfrissítsék.

Így a régi Temerinből alig maradt valami. A kisbirtokok el vannak adósodva, a bérmunkásoknak pedig nem adódik munkaalkalom. Míg a nagybirtokrendszer dominált, sok temerini napszámos kereste meg kenyerét ezeken a birtokokon. Az agrárizált földeken most nem kell idegen munkaerő. Vidéken pedig a temerini napszámos munkás hiába keres munkát, hiába közismert munkabírása és olcsósága, alkalmam nem adódik sehol. Pedig tízdináros napszámért is szívesen kubikolna már, menne a hegyekbe vagy a kőművesekhez malterhordozónak, de nincsen munkaalkalom. Túlnagy a konkurencia. Noviszád környéke tömve van Boszniából és Dalmáciából felözönlött szívós és nélkülözéshez szokott munkanélküliekkel, akik napi négyöt dinárért képesek a legnehezebb munkát vállalni.

A fiatalabbak még boldogulnak valahogy. Temerinben már

minden húsz holdas gazda cselédet tart, aminek következtében párszáz fiatalember jut nehéz kenyérhez.

Egy egyszerű cseléd évi bére a következő: 1200 dinár, 5 métermázsza búza és ugyanannyi kukorica, egykocsi szalma, egykocsi szár, egypár bocskor és — minden második vasárnap szabad. Ilyenképen minden napra körülbelül öt dinár esik. A komencióba járó munkások átlagos napi keresete 15 dinár, melyet ha a családtagok között felosztunk, fejenként 3 dinár esik. A munkaidő 16 és 18 óra között váltakozik. Elképzelhető, hogy mennyi kalóriát tud a munkás ilyen fizetési feltételek mellett táplálékul magához venni.

Temerinnek öt-hat évvel ezelőtt nagy forgalma volt. A környékbeli falvakból mindenki ide jött vásárolni. Hetipiac alkalmával pedig csapatostól jöttek a kocsik, idegenektől tarka tömeg hullámozott az uccákon, vásároltak, adtak és vettek. A válság folytán ez az idegenforgalom nagyon megcsappant, de azért e tekintetben Temerin még most is tartja a hegemoniát. Azonban, mindennek dacára az iparágat nem lehet megmenteni a rohamos hanyatlástól. Kisiparosok nagyrésze a munkanélküliek táborába sodródott. Szinte nap-nap után záródnak be a jólmenőnek hitt üzletek, nap-nap után jelentkeznek a kényszeregyezségek.

Nincs többé vásárlási kedv a temeriniekben. A lányos mamák nem veszik végszámba a selymet, lassan eltűnedeznek a sokráncú szoknyák is, és helyükbe egyszerű színes szövetek kerülnek; szép iparos viselet. Ugy látni modernizálódnak a temerini lányok, mert az racionálisabb.

Temerinben három pénzüintézet van, melyek Fehér Mihály, dr. Flórián Ödön és Léh Fülöp igazgatása mellett próbálnak segíteni a polgárság rossz helyzetén. Sajnos pénzt nem ajánlatos kiadni, bevenni pedig nem lehet: miért is az ilyen intézmények nem sokat javítanak a helyzeten.

Egy tízholdas gazdának az évi jövedelme majd semmi. Van négy hold kukoricája és négyhold búzája vetve. A kimaradt két holdba herét vet, burgonyát és egyéb takarmányt a jószágnak. Mondjuk, közepes a termés és tíz métermázsza terem holdanként. Az a négy holdról 40 méter mázsa. Abból kiveszik a részt, 6% elteszik a vetnivalót (négy holdba négy métermázsza kell) megőröltetik a kenyérnekvalót és megmaradt mintegy 10 q. az össztermésből. Az a legjobb esetben 1000 dinárt tesz ki, ami kifutja a fele adót. A kukoricatermést fel etetik a hizókkal, melyek, ha nem esik beléjük a dögvész, kifizetik az évi adó másik felét. Így hát csak a tejből tud összeszedni egy kicsit a háziasszony, hogy legyen cukorra és sóra. A baromfiállomány nem sokat hajt a konyhára. Különösen most, mikor a tojás 30 és 50 para között váltakozik. Ruhaneműt vásárolni nem lehet. Ha tartozása van az illetőnek a kamat megeszi lassan az egész földecskéjét. Előre semmit, csak hátra.

Így történt, hogy kopott és szomorú emberek lettek a víg temerini gazdák...

Kisebbségi községpolitika

A „Híd“ előző számában megjelent tanulmány végén utaltunk arra, hogy a következő számokban ismertetni fogjuk a lokálpatriotizmus építő (konstruktív) fogalmának gyakorlati lehetőségeit és keresztülvitelét. Ezeknek a gyakorlati lehetőségeknek és keresztülvitelüknek taglálásánál úgy találtam helyesnek, hogy ezt az anyagot két részre osztom; az első rész magában foglalja a hivatalos helyi (lokális) működést, a községháza funkcióit, egyszóval a községpolitikát, a második rész pedig a községházán kívüli, nem hivatalos, főleg a társadalmi egyesületek és egyéb intézmények (helyi sajtó) lokális működését. A jelen számban az első részt ismertetem:

* * *

Az előző tanulmányban igyekeztünk elméleti alapon kidomborítani, hogy kisebbségi szempontból milyen óriási jelentősége van az alkotó lokálpatriotizmusnak, (vagyis a helyes irányban haladó helyi munkának) és ha nem is kizárólag, de főleg és elsősorban erre van szükség. Helyi alatt itt természetesen a község keretein belüli munkálkodást értjük. A község, mint tudjuk, az az önkormányzattal bíró jogi személy, amely összefüggő földterületen természetes és gazdasági egységet alkot. Ennek az önkormányzati egységnek székhelye a községháza. Ez a szó községháza a képzetársítás folytán egyáltalán nem idéz fel bennünk lelkesítő képet: rideg, rendszerint elhanyagolt sárga épület a piactéren, körülötte toprongyos népség ácsorog munkaalkalomra és jó híreket várva. Kisbírókat, rendőröket, végrehajtókat látunk ki-be járni stb. Pedig ez az épület illetőleg a benne levő szervezet, amelyre egész munkatervünket építeni kell. Ez az az intézmény, amely egyik alapvető tényezője egész kisebbségi létünknek és műveltségünknek. Hogy ez miért van így, arra nem nehéz válaszolni. Kisebbségünknek nem a városi polgárság alkotja zömét (csak jelentéktelen hányadát), hanem a mezőgazdasággal foglalkozó paraszt, aki falvakban, esetleg nagyobb községekben tömörül, de sohasem a kimondottan városi jellegű városokban mint Noviszád, vagy Becskerek. Kisebbségi kulturánk állapota és termelésünk kimondottan mezőgazdasági jellege egyenes következménye ennek és viszont. Mondhatjuk tehát, hogy kisebbségi közéletünk lüktetésének első és legfontosabb színtere: a község. Innen induljon ki minden ténykedésünk és ide térjen vissza. Ránk nézve a község életének irányítása többet jelent az

államhatalom általános jellegű rendelkezéseinek egyéni kialakításánál. Az államhatalom általános jellegű rendelkezései, vagyis a törvények és egyéb rendeletek csak keretül szolgálnak, amelyen belül községeink önálló élete és ennek helyes, a kor követelményeinek megfelelő irányítása biztosíthatja csak kisebbségi létérdekeinket.

* * *

Am, milyen községpolitikát is kívánunk? Milyen irányzatot látnánk szívesen községházainkban? Melyek azok a funkciók, amelyeknek tökéletesedését fokozottabb mértékben óhajtjuk?

Elgondolásunk szerint községeinkben két szempontnak kell teljes mértékben érvényre jutni; még pedig a kisebbségi és szociális szempontnak. E két szempont nem ellentétes, még csak nem is különálló és ezért érvényrejutásuknak egyszerre kell megtörténnie. A szociális érdek ugyanis egyuttal kisebbségi érdek is, ami természetes, kisebbségi érdek pedig nem lehet antiszociális.

A községi törvény (zakon o opština 1933) szabatosan megjelöli, hogy mely funkciók tartoznak a község hatáskörébe, amelyeket általánosságban a község keretein belüli gazdasági, kulturális és szociális fejlődés előmozdításában jelöl meg. Innen is láthatjuk, hogy a törvényhozót is azok a szempontok vezérelték a törvény meghozásakor, amelyek bennünket kell, hogy vezéreljenek; azonban amíg a törvényhozót egyetemes állami szempontok vezették, addig minket az egyetemes állami szempontok keretein belüli különleges szempontok vezérelnek.

A községi törvény, mint már említettük, pontosan megjelöli azokat a gazdasági, kulturális és szociális teendőket, amelyeket a községnek el kell végezni, egyben szabad teret ad ezeknek a feladatoknak elvégzésére, habár megjelöli az államhatalom ellenőrzését is. Így tehát nem óhajtunk belehatolni a községi teendők részletes bírálatába, csupán néhány község politikai teendő lényeges voltára szeretnénk felhívni az olvasók figyelmét. E községpolitikai teendők leglényegesebbjei a községi választásokban, továbbá a községi képviselők és tisztviselők kijelölésében jutnának kifejezésre.

Ami a községi választásokat illeti, olyan alkalom ez, amit a községek kisebbségi vezetőinek arra kellene felhasználni, amire különben Galambos János is igen helyesen rámutatott a „Híd” előző számában, hogy kisebbségi tömegeinket leszoktassuk a politizálásról és ne engedjük őket jobb- és baloldali izmusok karjaiba rohanni. Ehelyett inkább az öntudatos és építő kisebbségi gondolkodásmódot és az érdemes vezetők iránti bizalmat kellene beléjük pántálni!

Ami a községi képviselők és tisztviselők kijelölését illeti, uralkodni kell annak az elvnek, mely szerint nem lehet jó vezetője a népnek az, aki a népet nem ismeri. Egységesen átlást kell foglalni az ellen, hogy községházainkon olyan emberek kapjanak helyet, akik más helyekről, vagy éppenséggel más vidékről szár-

maznak. Aki a népet, a helyi sajátságokat nem ismeri, nem tudhat eredményesen együttműködni a néppel, nem vezetheti azt, már csak a nép bizalmatlansága folytán sem.

Másrészt a tisztviselő idegenben nem áll olyan erkölcsi ellenőrzés alatt mint otthonában; nem részesül megfelelő támogatásban, a megfelelő lelki együttélés és rokonság hiányában becsvágya, munkakedve lelohad és munkája értéktelen lesz.

A községnek oda kell hatnia, hogy ez az elv ne csak a községi alkalmazottaknál, hanem az állami és egyéb alkalmazottaknál (tanító, pap, banktisztviselő stb.) is kifejezésre juthasson. A nép lelkiismeretes és a népet ismerő vezetőinek ténykedése egyik alapfeltétele a falusi társadalmak virágzásának.

A kisebbségi községpolitika egyik további sarkalatos tétele az is, hogy nyelvünk jogos használatát teljes mértékben biztosítsa, legalább azokon a helyeken ahol kisebbségeink tömegekben élnek.

A községi törvény a helyi gazdasági fejlődés elősegítésére a szövetkezetek alapítását jelöli meg. Az eszme kétségtelenül helyes, a szövetkezetek kollektív rendszere azonban nem termékeny talaja a magyar gondolkodásmódnak, legalább is korántsem annyira mint ezt a délszláv népeknél láthatjuk. Ezért a szövetkezetek alakítását nem tartjuk időszerű kisebbség-községpolitikai szükségességnek.

A községi törvény kulturális feladatokat is ró a községekre, kisebbségpolitikai szempontból azonban szívesebben látjuk e teendők nagyobb részét társadalmi egyesületeink és egyéb helyi intézményeink kezében.

A kisebbségi szövetkezetek alakításáról és társadalmi egyesületeink működési terveiről a következő számban hozunk beható ismertetést.

Csepella József

„ . . . A hála mély érzés, mely fölemeli és egyben le is alacsonyítja az embert. Bár annyira jutnánk, hogy ne legyünk hálára kötelezve semmiféle jócselekedetért, mely talán tisztára kötelességteljesítés volt csak”.

(Strindberg: A cseléd fia 187 l.)

Nevelés — Iskoláztatás

II

A „Híd“ legutóbbi számában a családban történő nevelés hibáiról írtam: jelen esetben szeretném az elemi iskolai nevelés egyes hiányosságait kimutatni.

*

Minden ember egy önálló egység s ezek szerint tulajdonképpen minden embert más és más féle képen kellene nevelni, jellemének fejlődésére hatni, hogy ez később tökéletesen bele tudja magát élni családjába, környezetébe, társadalmi osztályába s ezáltal hasznos polgára legyen a társadalomnak. Minden nevelésnek ez volna a célja, minden nevelés erre törekszik és minden államnak legfőbb törekvése, hogy nyilvános nevelése által minél jobb állampolgárokat kapjon.

Az iskolai nevelésnek első állomása az elemi iskola. Ezért kell a legnagyobb súlyt erre fektetni, mert a gyermek gyöngé, minden iránt fogékony lelke ebben az időben szedi magához azokat az impressziókat, melyek a későbbi élete folytán mint komoly tényezők jönnek számításba jellemének és „Zielstrebigkeitjének“ (céltörekvésének) kifejlődésénél s melyek egész életére iránytadók lesznek!

A legelső kötelessége tehát minden államnak, elsősorba képzett és kitűnő nevelőket bocsájtani az elemi iskolák rendelkezésére, hogy ezáltal is biztosítson magának egy lelkileg erős generációt.

Ha a családi konstelláció mint döntő faktor is jön számításba, mely talán elnyomja azokat a csekélységérzeti tüneteket melyekkel a gyermek az iskolába kell hogy megküzdjön, még mindig nem elég erős arra, hogy ezeket a tüneteket, vagy ezeknek az impresszióknak későbbi tüneteit végleg elnyomja! Így tehát nem marad más hátra, mint az iskolai rendszer, egyes, talán csekélynek látszó hibáinak korrigálása. Az önös (ich haft) érzetek a gyermekkor első éveiben természetszerűleg előtérben vannak és az élethez szükséges közösségi érzést hatalmas mértékben elnyomják és így az önösségi érzet elnyomása, ezzel együtt a csekélységérzet elnyomása is, a nevelő kötelességévé válik. Ha ezeket letudja győzni, akkor a további évek folyamán a közösségi érzet lesz az erősebb és így eltudunk érni egy helyes céltörekvést, ami a csekély értékű érzet minimumában kulminál, ezáltal megnyitva az indivi-

duum előtt a helyes élet korlátlan lehetőségeit. A csekélységérzet leküzdésének egyetlen útja a bátorságra való nevelés! (A. Adler: Erziehung zum Mut.) Sajnos azonban erre nem fektetnek elég nagy súlyt és így nem egyszer látunk elkeseredett, pesszimista embereket, kik csak a helyes társadalmi fejlődés gátolói.

A csekélységérzet nagyságát az egyéniség fejlődésében a leginkább az államok kisebbségének gyermekei érzik meg, mert állandóan él bennük a kisebbség elnyomásának helytelen vagy helyes tudata. A gyermek ezt még nem tudja ésszel felfogni, sokkal kisebb koncepciójú (egyes különálló eset kivételénél) de tudatalattijába bele fészkelte magát csekélyértékűségének érzete, mely abban éri el telőpontját, hogy magát állandóan, a pedagógus és pajtásai részéről, üldözve és elnyomva látja; következmény az, hogy a gyermekek különálló, zárt csoportokat képeznek, amilyeneket magamnak is volt alkalmam megfigyelni. Ezeknek a csoportoknak, azaz a csoportok szoros elzártágának, legfőbb baja az, hogy hermetikusan elzárt egységükbe nem engednek beolvadást s így teljesen kizárják a közösségérzet (Gemeinschaftsgefühl) kifejlődését, mely így csak bizonyos körökre szorítkozik, ha egyáltalában számításba jön. Már most az a kérdés, hogy ilyen elzárt csoportokban való fejlődés milyen céltörekvést (Zielstrebigkeit) biztosít az egyéniség fejlődésében, amelynek helyes útja, mint már említettem, nem lehet az elzárt és korlátozott közösségi vagy társas érzet. (Itt meg kell jegyeznem, hogy a csoportok alatt 7—10 embert értek.) Ezeknek a csoportoknak minden tagja önös (ichhaft) és telve van — helytelen — csekélyértékűségének tudatával. Így magát a csoportot ez az érzés, illetve ezek az érzetek s nem a közös segíteni akarás és közös cél hozza össze. Tiltakoznak minden olyan kísérlet ellen, ami az érzeteket felbomlasztaná, mert féltik a saját énjüket, amelyet mindenféle módon kompenzálnak (Pl. rossz tanuló, nem tanul, pajkos, verekedő, kihívó, szemtelen stb.) Ezek a külső jelenségek arra szolgálnak mint tudjuk, hogy a csekélységérzetet leplezzék. És itt ezen a ponton kell a nevelőnek, a tanítónak közbelépnie és minden tudásával azon kell dolgozzon, hogy ezeket a tüneteket végleg eltüntesse. Az ilyen helytelen módon felnevelődött gyermek, később felfogja és tényleg látni véli az elnyomást és minden erejével azon lesz, hogy ezt kompenzálja vagy — küzdjön ellene. Igen, de rendszerint ezek a harcok csak szélmalom harcok maradnak, mert elvesztik értéküket az egyedülálló és csak az „Én” elnyomása elleni harcban. A társas érzés kikapcsolódik és a közös cél és közös jó felé való törekvés egy egész kicsiny önös szűk látókörű harccá válik, melyből úgy az egyednek mint a közösségnek csakis kárára van.

Az emberiségnek minden törekvése a jó és a jobb felé tendál és itt ebben a harcban nincsen szükség elpalánkolt csatákra. Így tehát szinte magától érthetődővé válik, hogy minden ilyen különálló céltörekvés nevelői hibák következménye, melyekre a nevelők nem fektetnek elég súlyt.

Most pedig felmerül az a kérdés, hogy milyen is volna az a nevelői irány, melyet követni kellene, hogy minden lelki hibától (már amennyire ez lehetséges) mentes ifjúságot kapijunk, mely nem viseli magában, már a priori, a pesszimizmus és emberutálat magvát.

Több kiváló pszichiáter foglalkozott ezzel a problémával s talán nekünk a legkiválóbbak adják meg erre vonatkozólag az útmutatást. Az elemi iskolai nevelésnek, hogy az egyén fejlődése a későbbiek során lehetőleg gátlásmentes legyen, minden tekintetben követnie kell a gyermek lelki követelményeinek fonalát és szabad fejlődést kell a gyermeknek biztosítani, mely nem ad alkalmat a társak és a tanító magasabbrendűségének észrevételére. *A nevelés ne álljon magas ideák szolgáltatásában, mint túl nacional-, szociális-, vallási stb., még akkor sem ha ez a nevelő idealizált világában nagy szerepet játszik* (Dr. A. Adler: Internationale Zeitschrift für Individual psychologie 1927 No. 5.) mert túl könnyen válik ez egyrészt az eredmény, ha az elnyomás érzete már ugyanis megvan, csakis csekélyérzetet szül. A nevelésnek egyetemesnek kell lennie, intelligibilissé kell váljon, azaz gondolatszükségességet kell hogy adjon s végül a hasznosság érzetet a közösség részére kell nyújtania. (Adler.)

A céltörekvést nem szabad különbségtétellel, kivételezéssel stb. elferdíteni, mert éppen az ellenkező hatást érzük általa. Ezek szerint talán helyes volna a kisebbségi iskolák jogosságának tolerálása, mely ilyenképen sokkal célravezetőbb és minden szempontból helyesebb volna mint bármi más.

Ellenben a helyzet sok helyen más szempontból is helytelen. Maga a pedagógus éli ki magát neveltjei között. Ez a kiélési proceszus nem volna helytelen, ha a kiélési mód a céllal párhuzamos volna, de sokszor csak a pedagógus kompenzációját éli ki és nem a céltörekvést szolgálja, melyet aztán a neveltek szenvednek meg, ha nem is momentán, de később minden bizonnyal. Sokszor tudatalatti, antipátia bizonyos osztály vagy réteggel szemben, egészen megokolatlanul felborítja a gyermek szensibilis lelkében felépített egyenlőségi érzetet. Ennek hibáira már az előbbieken rámutattam.

Most még csak annyit kell megjegyeznem, hogy nagyon helyesnek tartanám a pedagógiai szakiskolákba az egyénlélektani nevelési módszerek bevezetését, mert ebből úgy a nevelt, mint a nevelő — a saját korrigálására — csakis profitálna s úgy a szülők mint a nagyközönség előismerését vivná ki. Különben Jugoszláviában mint bármely más államban egyénlélektani tanácsadók vannak, melyek bármilyen nevelési kérdésben ingyen szolgáltatnak tanácsot. (Beratstellen).

Kara László

Gondolatok az esperantoval kapcsolatban

Természettudományilag, vagyis úgy az embernek, mint a nyelvnek lelke és természete szerint semmi lehetetlensége nincs annak, hogy világnyelv, mesterséges és csinált világnyelv ne csak kigondoltassék, de ilyenül el is fogadtassék és élön használtassék is.

De ma már színtelennek, szegénynek és fogyatékosnak tetszik minden elgondolás ahoz az egyetlen, de kézzelfogható tényhez képest, hogy valóban van világnyelv, mesterségesen csinált, mindenfelé elfogadott és mindenütt egyforma világnyelv s hogy sok évtizedes balul kiütött próbálkozások után valóban a Zamenhof doktor esperanto nyelve az, mely a fehér népeket minden világrészben meghódította, de hatalmas érdeklődést váltott ki maga iránt a sárga népeknél is, sőt a kultúrált feketéknél is mindinkább lábrakap az esperanto mozgalom.

Alig van, nem nagy — de kisváros, község, hol nem akadna esperantista.

Ez természetes fejlemény. Haza, nemzet, ország s a nemes elzárkózásnak sok egyéb formája, szükségképpen megérleli bizonyos fejlődési fokon a művelt emberiség egybeolvadását. A rétegek s az intézmények, melyek a haza s a nemzet elzárkózó oltalmában erőre kaptak s a maguk fentartására viszont a hazát és a nemzetet tartják és támasztják: e hazák és nemzetek határain túl mind sűrűbben nyúlnak át egymáshoz, mind szorosabban fognak össze egymással s ezzel megennyhítik a haza és a nemzet merev elzárkózását. (Igaz, átmenetileg a különböző fasisztikus áramlatok jelenleg akadályozólag hatnak a kultúremberiség egységbeolvadása folyamatában, de nem akadályozhatják azt meg végképp, mert kultúra: a jövő, s a fasizmus csak pillanatnyi kétségbeeső jelenmotivum).

Az emberi, a faji s a nemzeti egyéniségnek az a következetes tisztelete, mellyel a dacos nacionalizmus kezdeményezését a jogtisztelő szocializmus ad absurdum viszi: annyi külön egységbe, rendbe és apró közösségbe tépi szét és gömbölyíti külön az egyes nemzeteket s az egész világot, hogy kell az egészbe valami új, eleven összefüggés. Megint csak a magasabb fokon való visszatérés mutatkozik a mai fehér emberiség történetében is fejlődési törvény gyanánt. Az elején, az akkori műveltségnek, a vallásnak katolicizmusában, nagyjában egységes volt. Attól fogva egész fejlődése

mind erősebb széttépődésekből áll, — s a legerősebb ily széttépő a nemzetiség volt. De már egyúttal egységesítő hatalommal is kezdett hatni, ami a szárnya alatt műveltség kifejlődött, mind egy új összefogásba, hogy úgy nevezem a kultúr-katolicizmusba (egyetemességbe) szorítja az emberiséget. Ellenállhatatlanul. Az esperanto esete mutatja ezt igen érdekesen.

Mint minden egyes embernek: minden egyes fajnak, törzsnek, nemzetnek s ezzel együtt nyelvnek és dialektusnak megvan a maga életre való joga. Mindenképen, de különösen az egyéniség birodalmában, a művészetben. Nemcsak a szépművészet, hanem a tudomány is, mely velejében szintén megálmodás, tehát szintén művészet, nagy hasznát látta a nemzeti hatásoknak. A filozófiában elébb a francia, aztán az angol, majd a német egyéniség maga kiélése s talán ugyanilyen sorsban egyebütt, például a természettudományokban: egy-egy hatalmas fejlődő fokát jelentik az emberiség e lelki tartományainak. Amily fokban fontossá és számbaveendővé kezd válni minden, ami akár költészet, akár tudomány a világ bármely sarkában terem, annál nyomasztóbb, gátlóbb és terhesebb ezeknek a nyelvhez való kötöttsége. Már ma is ott tartunk, hogy egy művelt olvasónak, s különösen egy mindenfelé figyelni köteles tudósnek egy csomó nyelvet kellene, ha lehetne, tökéletesen tudnia. Négy egyformán jogosított nyelve van u tudománynak: a francia, az angol, a német és az olasz. Nem lehet tudós, vagyis nem haladhat kellő figyelemmel a tudományában, aki e négy nyelven nem tud.

Az egyes tudósra nézve, aki már magát is alig bírja: mily rettenetes idő — és erőparálás úgy a nyelvek megtanulása, mint szeszélyes fejlődésüknek tovább követése, nem szólva arról, hogy valaki lehet született fiziológus vagy filozofus, de megvívhatatlan kemény az idegzete olyan reflexz-ügyesség elsajátítására, aminő a nyelv. A mai állapot tehát az, hogy mialatt a legméltányosabb kímélettel ápoltuk minden nyelvnek az életre s a tudományos alkalmaztatásra való jogát, de facto négy nyelv elnyomóan fölibe kerekedett a többinek. Viszont: ez a négy sok nyelv közös nyelvnek. S ha majd — tegyük fel kiválnék közülük s a többinek fölibe hatalmasodnék egyetlen világnyelvül, például az angol: az óriási nyelvterülethez képest aránytalan és túrhetetlen volna, hogy az egész művelt emberiségnek úgy kelljen tovább-tovább követnie ennek a nyelvnek fejlődését, ahogy a londoni csibészek, kocsisok és zseb-metszők agytekervényei előszabják. Az emberiség fel fog és méltán fel fog lázadni ez oktalan monopólium, e méltatlan rabság ellen. S ekkor már úgy kéznél lesz felváltásra és egyetemes használatra a mesterségesen csinált, a mindenek számára egyforma és egyformán könnyű és egyformán fejlődő világnyelv, mint ahogy a jó fog már nő, mire a tejfog kihullt.

Az emberek, mint emberiség felkelnek a terhes és kiváltságos szeszélyuralom ellen és — itt megállok, a folytatással nem vagyok tisztában, de ez a folytatás valamely formában a világnyelv javára fog szólni, annál is inkább, mert az akkorra már az élet

egyébb internacionális szükségleteinél fogva mind használatosabb köznyelv lesz mindenütt, tehát eleven gyökérszálakból nőhet majd bele mindenütt az irodalomba.

Az emberiség uniformizálódását nem lehet elkerülni. Ez a szükségszerű magasabb fejlődés. Hol az a nemzeti viselet: még oly szép, még oly ügyes, még oly alkalmas, hogy ellenállt volna az angol vagy francia viseletnek, — már azt sem lehet biztosan megmondani: hogy a mai emberiség viselő ruhája, melyet a nem-fehér népek is általánosítottak: francia vagy angol-e? Szokásaiban is egy kezd lenni az emberiség, az ételnek és az életnek ugyanaz a rendje kezd kifejlődni a legkülönfélébb éghajlatú városokban s a városokból tovább terjed a vidékre, a faluba a pusztára. Maga az emberi érintkezés gyorsulása könnyülése és általánosodása neveli egymáshoz az emberiséget: az a sok minden, ami a fejlődésnek továbbfejlése s ami egyúttal mind tovább fejlesztő.

Mentül kristályosabb és egypontból vezethetőbb lesz ez az egység, annál több szabadságot és saját egyéniséget engedhet meg az egyes álladalmaknak s ezeken belül nemzeteknek, fajoknak, még községeknek is és mindenestre minden nyelvnek, sőt dialektusnak. Lehetetlen, hogy sokszáz millió egyformán élő, érző, gondolkozó, dolgozó s öltözködő és mindenképen összetartozó ember a nyelvi különbség egyetlen korlátját vagy a kötelező soknyelvűség felesleges terhét sokáig vállalja s mindez ne hajtja előbb kiegészítőül egy világnyelvhez, majd pedig hogy ez a világnyelv épügy ne váljék e közösségen belül minden ember anyanyelvévé.

S valami igen messze nincs az a jövő, mikor az egész emberiség, európaiak, angol-amerikaiak, japán-kínaiak és így tovább: három-négy ilyen nagy egységbe csoportosulva és különülve vetelkedésük és leszámolásaik közben mind gyakoribb és szorosabb érintkezésbe kerül egymással... hol az az egyes nép, még oly hatalmas és művelt, melynek nyelve ennek az érintkezésnek nyelvivé hatalmasodhatnék? Megállapodásos és közakarattal szabályozható s fejleszthető nyelv kell ide, akár csak az egyes tudományok tolvajnyelve, akár csak a telegráf írásjele, vagy a menetrendek utaló figurái. Minden várható és előrelátható fejlődés a világnyelv felé visz, még olyan lelki területen is, melyek mint a költő-művészet külön titokzatos szerelemben élnek az egyes nyelvek géniusával.

Mindez pedig, mint a kollektívizmus, akkor is eljön majd, minden bizonnyal és elkerülhetetlenül, ha nem is volna egyesek részére kívánatos. De mindezt a mi mai eszünkkel nehéz átértékelni. Mindent összevéve ma a világ összehasonlíthatatlanul szebb tragikus válságban is s megmérhetetlenül több boldog ember lehetne, mint bármikor a vissza — belátható történelmen végig, de ennek egyik akadály a nyelvi-nemzeti elzárkózás is, a népek meg nem értése.

A sok törvény közt, amelyet mind öröknek hittünk s melyekről még a természettudományokban is kiderült, hogy változandóak:

ez az egy törvény miatt ne volna állandó — az, hogy a fejlődés: javulás? Esperantónak nevezte a különben hűvös eszű Zamenhof doktor az ő világnyelvét, — a remény kezésének. Legyünk hűvös eszűek, hogy annál hevesebben remélhessünk.

Juhász János

Irodalom és társadalom

Minden idők — és a válsággal terhesek leginkább — újra és újra kérdéssé teszik a tudomány és művészet, az ember és a világ-szemlélet alapvető és eddig elfogadott tételeit. Ma, a termelési rendszerek váltakozásának idején, a faji, világnézeti és osztályellentétek robbanásig feszült állapotában ismételen kísért a kérdés: lehet-e régi módszerekkel és régi felfogással művészetet szemlélni és egyáltalán lehet-e a jelen irodalmához a tudományos siker reményében hozzányúlni? Vannak, akik bizonyára habozás nélkül igennel válaszolnának és még vitára sem érdemesítenék e felfogás támadóit. A szubjektív és teljesen impresszionista kritika előszeretettel tör pálcát a „történelmi távlatot” követelők makacs és dogmákhoz ragaszkodó tábora felett. De pozitívumot ez a tábor sem ad és így módszerében nem volt képes legalább is eddig, pótolni a régi iskola hiányait. Üres szkepticismusa csupán kételyeket tud ébreszteni, de alkotó és megtermékenyítő munkát nem. A jelen kényszerítő parancsa már eleve eldönti a vitát, az irodalom a mával él, halad, elpusztul, vagy az egymásután jövő nemzedékektől átértékelve beolvad a későbbi korok szellemi vérkeringésébe. A ma irodalomtörténete vagy tudomásul veszi az előtte tavonuló szellemi történéseket, folyamatokat, vagy nem. De akár figyelme és feldolgozza e jelenségeket, akár nem, azok az élet és társadalmi lét természetes törvényeit követve, nélküle is vannak, élnek és tovább hatnak. A közönség természetszerűleg mindig a jelen irodalmával tart és mindent, ami régi, félve vesz kezébe, mert úgy érzi, hogy az nem neki, nem az ő korának szól. Író és olvasó, az irodalmi élet két alapvető tényezője, a mindenkor jelen mellett foglal állást és csupán a szellemileg nagyon kulturáltak kicsiny csapata és az iskolai irodalomtörténetírás hívei vallják a múltat és élvezik annak szellemi értékeit. Minél gyorsabb a társadalmi fejlődés üteme, annál elevebb, annál feltűnőbb, meg nem állóbb az irodalmi fejlődés, az irodalmi élet ritmusa is. Az irodalomtörténetészek tehát akarva, nem akarva, tudomást kell a máról vennie. A ma befolyásolja tudatosan, vagy öntudatlanul látásmódját, témaválasztását és módszerét. De magától értetődő, hogy közönségnek és tudósnak egyaránt a múlttal is foglalkoznia kell, csakhogy ez a múlt már a mai irodalomtudomány összes jelentős eredményeinek, módszertani vizsgálódásainak teljes felhasználásával megírt és felelevenített élő valóság kell legyen. A régi iskola főhibája abban áll, hogy az elmúlt korok irodalmi életét me-

revnek, megállapodottnak tünteti fel. Nemcsak a magyar, de a külföldi irodalomtörténetírás végzetes, de korából fakadó hibája volt ez. Ma az irodalomszociológiai virágzásának idején, tudjuk, hogy az irodalom nemcsak egy-két „zseniális íróból“ és „néhány hallhatatlan műből“ áll. Az irodalom a társadalmi élet szerves része és mint ilyen alkotó eleme annak a hatalmas folyamatnak, amelyben egyén és tömeg, ember és társadalom, társadalom és természet a maga harcaival és kiegyenlítődéseivel végighömpölyög a tovatűnő évszázadokon. Nem célom az elmúlt század irodalomtörténetírását kritika tárgyává tenni. A múlt irodalomszemléletét, amiként a máé is, az akkori idők társadalmi és szellemi erői határozták meg. Ez a kor sok értékeset alkotott és mindenen felett olyan gyűjtőmunkát végzett, ami bizonyonnyal értékes eleme, nyersanyaga marad minden idők magyar irodalomtörténet írásának. De a jövő tudósa ebből a nyersanyagból mindig a saját kora követelményeinek megfelelő szobrot fogja kifaraggni. És ha nem, ha mégis elmúlt felfogások, módszerek és ábrázolások továbbvivője lesz és ezt a jelenre is átviszi; úgy nemcsak az általa feldolgozott író, vagy kort nem fogja kortársaival megértetni és megéreztetni, de egyúttal kompromittálja magát az irodalomtudományt is. Hosszú éveken át ilyen zsákutcába jutott, magárahagyatott és aktualitását veszített tudomány volt a magyar irodalomtörténetírás. Az a néhány lelkes kutató, akiknek művei képviseltek legutóbb e tudományt, inkább széleségben, mint mélységben bővítették szakterületük határait. A szelém-történeti iskola érdeme, hogy a mai irodalomtörténettudomány kereteit kitágította és dohos falai közé friss levegőt, nyugateurópai napfényt hozott. Sajnos, ez az iskola is végzetes hibák csíráit hordja magával, csírákat, amik könnyen a rothadás elemeivé válhatnak.

A mai magyar irodalomtörténetírásnak tehát legelső feladatai alapelveinek és módszerének tisztázása. Mindkettőt a jelen szempontjai kell uralják.

A jelenkor irodalomtudományának kikristályosodott módszere, vagy módszerei kell példaként lebegjenek az irodalom fejlődését kutatók előtt. Az irodalomtörténetírás mai eredményei bizonyára nem jelentik még a fejlődés tetőpontjait, de ha összehasonlítjuk a legújabb negyedszázad eredményeit a múltéval, máris büszke önérzettel mutathatunk rá azokra az új és gazdag szempontokra, amikkel a XX-dik század társadalom és szelém-tudományai gazdagítottak az irodalomtörténettudomány területét. Csak a legutóbbi évek kutatásai annyi új elvet, módszert vetettek fel, hogy azok gyakorlati alkalmazása, a magyar irodalom múltjának ezek szerinti átértékelése már egymagában évtizedes munkát és a kutatók egész sorát kívánja.

A tudományok gyors fejlődése, ami magától értetődő és természetes, egy gyorsan fejlődő és ellentéteken át egységretörő társadalomban önkénytelenül felvetik a kérdést, hogy a mai módszerek elveivel megírt irodalomtörténeti munkák vajjon nem veszítik-e el értéküket már a közeljövőben? Erre a kérdésre csak azt felelhetjük, hogy örök élete sem a tudománynak, sem az irodalomnak nincs. Ilyen metafizikai kérdés meddő és céltalan. Az élő tudománynak épügy az élet

és a levés a kényszerítő parancsszava, mint magának az életnek, amiért lennie kell tudománynak és irodalomnak egyaránt. Száz esztendő irodalomtudományi fejlődése különben is azt mutatja, hogy bármilyen elavulttá váljon is később egy módszer, becsületesen és sikeresen alkalmazva nem válhat értéktelenné a késő utókorban sem. Részletei, elemei mindig használhatók maradnak. Legfeljebb az általános kép, a keret veszíti el jelentőségét és válik elavulttá. Lehet-e tehát a jelen irodalmával tudományosan foglalkozni?

A régi iskola, amely főként a nagyegyéniségek kiemelésére fektette a fősúlyt és az örök művészi, a formai tökéletesség és a tiszta művészet elveit hirdette, a „történeti távlat” hangoztatásával mereven elzárkozik nemcsak a jelen, de a közelmúlt irodalmának tárgyalásától is. Így adódik elő az a furcsa helyzet, hogy nem egy „hivatalos” irodalomtörténészünk megáll már Madáchnál és legfennebb Hercegh F., Mikszáth és Szabolcska neveit említi meg. E szerint a felfogás szerint csak évtizedek múlva állapíthatjuk meg és beszélhetünk a mai kor íróiról és értékeiről. E felfogás ellen felhozhatjuk a következőket: mi értelme van a mai életnek, legyen az szellemi, vagy társadalmi, ha saját életünkéből ki akarjuk azt zárni, ellene, vagy mellette nem foglalunk állást? És lehet-e egyáltalán nem állást foglalni a ma gazdasági és szellemi törekvéseivel szemben? Vajjon nem ringatja-e magát téves illuziókban az, aki kora társadalmá, politikai és szellemi életén felülállónak hiszi magát? E kérdések önmagukban hordják a feleletet. Az új irodalomtörténeti felfogás hívei ezzel bátran szembe szögezhetik, hogy ők nem akarnak a mában „örök értékekre” rámutatni, se „halhatatlan szépségek” feltárására nem pazarolják idejüket. Az irodalomszociológia olyan új területeket tárt fel és olyan új szempontokra mutat rá, amiket elsősorban a jelenben lehet elvégezni. Ez a tudomány, a mai kor legjellegzetesebb tudománya. Az irodalom társadalmi szerepét kutatja elsősorban, tehát leír. Leírja az író jellemét, társadalmi adottságait, művei eredetét, hatását, de sohasem az egyén kiemelésére és művének esztétizálására fekteti csupán a súlyt, hanem e mű kézzel fogható, vagy legalább is felmérhető hatásaira. Nemcsak írókat vizsgál, hanem folyamatokat is, amik írókon és műveken át élnek és hatnak. És mivel e folyamatok változnak és átalakulnak, az írók és irodalmi jelenségek is a társadalmiakat követve hasonló változásokon mennek át.

Az irodalomszociológus tehát felboncolja az irodalmi élet összes lehető és felkutatható jelenségeit és összefüggéseit. Kutatásai középpontjában természetesen az irodalom áll, de ennek az irodalomnak nem tulajdonít misztikus, mágikus jelentőséget. Rámutatott az író és a műve értékére de rámutatott az író és az olvasó, s ez utóbbit át az egész jelenkori társadalommal való kapcsolatra. Természetesen a művész sajátos egyéniségét is kell értékelje, de értékmérője már nem az a társadalomtalánított örök „művész” lesz, amivel eddig oly gyakran találkozunk kritikai irodalmunkban. Az irodalmi jelenségek vizsgálatában mindvégig dialektikus kell legyen a ma irodalomtörténésze. Az eseményeket mozgásukban vizsgálja és e mozgás irányá-

ból, intenzitásából vonja le következtetéseit, értéki tételét. Ha a jelent így fogjuk fel, úgy az nem tűnik fel sem társadalmi, sem szellemi életében megfoghatatlannak. Aki a jelen folyamataival nincs tisztában, az hiába dolgozza fel a múlt még nehezebben hozzáférhető, száz és száz hamis tükrön átszűrődő képét. Természetesen, mint minden tudománynak, úgy az irodalom mai vizsgálatának is nagy nehézségei vannak. Nehéz a jelenségek tömegéből a legjellemzőbbeket kiválasztani és nagyon nehéz sokszor e jelenségek okaira, egymással való összefüggéseire is rámutatni. E nehézségek azonban hatványozottan fennállanak a múlt irodalmának és irodalmi életének vizsgálatánál is, ahol a közvetlen megfigyelés nem lehetséges már. De a kutatás célja és természete hozza magával a szintetizálás iránti törekvést és a modern irodalomtörténész ügyességén, felkészültségén, sokirányú ismeretén múlik, hogy e módszer hibáit lehetőség szerint kiküszöbölje. A jelenkor irodalmának, irodalmi életének, az irodalom társadalmi összefüggéseinek feldolgozása, nagy és halaszthatatlan kötelessége, a mai magyar irodalomtörténészeknek. Óriási nyersanyag áll rendelkezésre. Ha a szaktudós ezt a nagy anyagot nem tudja a maga eleveenségében, fejlődő életműködésében megragadni, úgy az utókor tudósainak munkáját is megnehezítette és korával szemben vétett, mert nem akart és nem tudott tudománya önként adódó nehézségeivel és szembezálni és megfelelni a ma kívánalmainak.

Dr. Jancsó Elemér

A „Híd“ a jugoszláviai magyar fiatalok egyetemes szellemi közösségét hirdeti.

Minden jugoszláviai magyar fiatalnak érdeke és kötelessége a „Híd“-at támogatni.

Olvasd és terjeszd a „Híd“-at!

Milos Perovity:

Minek a gondolat...

**Minek a gondolat, ha nem örök
S nem mély, csak lenge!
Ha nem éles, mint a penge
S nem fényes, mint a nap
És sugarai nem törik át
Létémnek ködbe göngyölt titkát!**

**Miért, mikor csak bajt okoz
Mikor csak kínban, jajban él,
Mikor nem nyul tovább,
Mint szűkös szemfedél.
Mikor semmi lesz ő is mihelyt
A fekete sír elnyeli a porhüvelyt.**

**Miért ad a gondviselés bölcseséget,
Mikor féreg az úr mindenek felett!
Miért hisszük, hogy előre látunk,
Mikor setétben járunk
S szemünk erőtlenül
A tudatlanság kódébe merül?**

Fordította: Szenteleky Kornél

FIGYELŐ

A mai fiatal írónemzedék multja és jelene

A Jugoszlávia területén élő fiatal magyar írók az „öregek“ mellett mind nagyobb részt követelnek a maguk számára a munkából. Ez a nemzedék alig egynéhány éve fogott neki az ugartörésnek s ma már minden dicsekvés nélkül elmondhatja, hogy e munkájával annyira jutott, hogy már csak a magokat kell elvetnie a felszántott talajba.

Néhány évvel ezelőtt még senki sem gondolt volna arra, hogy négy-öt év múlva már egész hadsereg fiatal áll harci díszben, kibontott zászlókkal, hogy a kultúra szolgálatában megküzdjön a gazdasági válság okozta hátrányokkal és a felburjánzó közönnyel. Hogy ez a nemzedék mégis ilyen eredményeket tud felmutatni, az nem tisztán véletlen dolga. Verejtékes munka után sikerült az ifjakat egy táborba toborozni, hogy így összefogva még szebb és értékesebb diadalokat vívjanak ki.

1931-ben a szuboticiai gimnázium magyar tagozatán érettségizett ifjak sokszorosított alakban, mintegy negyven példányban emlékkönyvet adtak ki, amelyet Kis József vezetése alatt saját maguk írtak és sokszorosítottak. Az emlékkönyv, amelyből a csekély példányszám miatt csak az osztály tanulói kaphattak, csupán azt a célt akarta szolgálni, hogy az osztálytársak kinn a zajongó, forrongó életben sem feledkezzenek meg egymásról. Egyszerű szavakkal megírt életrajzok, halkszavú versek és elbeszélések voltak ebben a könyvben, kritikus szem-

mel nézve legnagyobb részük teljesen értéktelen. És mégis, legnagyobb részt ez az egyszerű kis könyv pattantotta ki a szikrát, amely később lángokba csapott és mind nagyobb szűz területeket ölelt át. Kis József ugyanis az emlékkönyv elkészítése után néhány társával együtt elhatározta, hogy sokszorosított alakban a negyvennégy osztálytárs emlékére havonta megjelenő folyóiratot ad ki. Így jelent meg 1931 őszén az ŐRTŰZ első primitív száma. Eleinte csak a volt osztálytársak írtak a folyóiratba, később azonban mind jobban kibővült az írók táborra. Az előfizetők száma is fokozatosan emelkedett. Különösen akkor vált észrevehetővé ez az emelkedés, amikor 1932 májusában a becskereki Magyar Közművelődési Egyesület segítségével az Őrtűz nyomtatott alakban jelent meg. Ebben az időben Kis Józsefen kívül Tóth Bagi István, Sebestyén Mátyás, Ujházy István, Meditator, Kovács Sz. Zoltán, Illés Sándor, H. Halász Dezső, Bencz Mihály stb. voltak a fejlődő folyóirat munkatársai. A folyóirat nyomdában való kiadása azonban anyagi ráfizetéssel járt, úgyhogy a negyedik, illetve az augusztusi számmal az Őrtűz beszüntette megjelenését.

Közben ugyanez év júliusában új magyar folyóirat látott napvilágot Szuboticán, Vajdaság címen. A havonként egyszer megjelenő világnézeti szemlét H. Halász Dezső szerkesztette Kis József segítségével. A lap főmunkatársai Atlasz János, Bárdos József, Hajdu Géza, Illés Sandor és Lakatos István

voltak. A harmadik szám után a lap „tovább“-ra változtatta a nevét.

Szeptemberben Zivatar címen Komáromi József szerkesztésében Novi Szádon új havonként megjelenő folyóirat indult meg, amely éppen ellentétes irányú volt a „tovább“-bal. A „tovább“ ugyanis a haladószellemű ifjúságot gyűjtötte maga köré és erősen a baloldal felé hajlott, míg a Zivatar inkább a konzervatív irányt képviselte. A szépen fejlődő „tovább“ azonban csak az ötödik számig jutott el, mert ekkor betiltották.

Novemberben sokszorosított alakban újra életrekelte az Örtűz, amely ebben az időben már komolyabb tanulmányokat és értekezéseket közölt, valamint irodalmi pályázatokat hirdetett az ifjak részére. A lap másodszori újjászületésénél igen sokan csatlakoztak az író táborához, így Dániel Gy. László, Várady Jenő, Dudás Kálmán, Laták István, Kolozsy Tibor, Sas György, Galambos János, Alföldi W. Géza, Thurzó Lajos, Oláh Béla, Csikós István és még sokan. Kis József óriási munkát végzett, hogy a 32 nagy oldalon megjelenő folyóiratot minden hónapban rendszeresen kihozhasssa. Éjjelnappalt egyé tette a szerkesztésben, gépelésben és a sokszorosításban. Ezt a megerősítést nem is bírhatta sokáig, úgyhogy az Örtűz 1933 márciusában ismét beszüntette megjelenését. Így fiatal írógeneráció és az egész vajdasági kisebbségi fiatalság teljesen sajtóorgánum nélkül maradt, minthogy a Zivatar, szerkesztőjének önmagával történt meghasonlása folytán, már 1932 decemberében megszűnt.

A fiatalok ezután a napilapok hátsóoldalaiban próbálkoztak s a Naplóban, Reggeli Ujságban és a Jugoszláviai Magyar Ujságban adták le írásaikat. 1934 januárjában Kis ismét megpróbálkozott az Örtűz életrekelésével, de csak egy számot adott ki. Mégis eb-

ből a küzdelmes munkából született meg végre a Hid, amely Lévay Endre szerkesztése alatt ma már a jugoszláviai magyar fiatalság komoly sajtóorgánumát képezi s amely nívó tekintetében messze felülmúlja az eddig jugoszláviában megjelent magyar ifjúsági folyóiratokat.

Ezzel nagyjában el is mondtam a mai fiatal írónemzedék multját s most még csak a jelenről szólok néhány szót. A mai ifjú íróknak a Hid mellett tulajdonképpen még egy sajtóorgánumunk van. Magiszter ugyanis a Hétről-hétre köré gyűjtötte az ifjú írók nagy részét. Ez azonban nem történhet a Hid rovására, minthogy a két lap iránya és elvei teljesen eltérőek. Az egyik komoly és időszerű problémákkal foglalkozó folyóirat, míg a másik az ujonnan divatbajlott magazin, így mind a kettőnek megvan a maga külön olvasótábor.

A Hétről-hétre mellett újabban a Kalangya szerkesztősége is komolyan kezd foglalkozni a fiatalokkal, de ebben a tekintetben kissé eltéveszti a helyes utat. A legutóbbi számban Vig Erzsébet két versét közölte. Ez a két vers olyan gyenge, hogy még napilapok hasábján sem tudná komolyan megállni a helyét, nemhogy egy komoly programmal dolgozó és ma már elismerten magas színvonalú folyóiratba beleillene.

A jugoszláviai magyar ifjúság elég erőt érez magában a küzdelemre és ezért teljes joggal megköveteli, hogy munkát és érvényesülési lehetőséget nyújtssanak neki, mert dolgozni akar, éppen úgy, sőt erősebben, jobban, mint az „öregek“.

Ez a mai fiatal nemzedék kérelme s ha ezt teljesítik, úgy a legszebb eredményekkel indulhat a jövő felé, hogy azt meghódítsa.

Kolozsy Tibor

Erich Ebermayer:

Az ifjúság élni akar

Regény, 384 oldal, „Kosmos” kiadás 1934

Valamiféle reform-iskola regénye volna Ebermayer könyve. Szerző a német nyilvános középiskolák nyomasztó, de közvetlen; nem nagyon észszerű, de bizonyos keretek között emberséges légköréből elvezet egy külsőségeiben széles bőbeszédűséggel ismertetett, de benső tartalmában szinte kifejezhetetlen és a fantasztikum határait súroló, programtalanságában (és csak ebben) egészen újszerű iskola életének ismertetésébe, kis, kamasz-szerelem túlzott vívódásainak kapcsán. Ebben a reform-iskolában valamilyen lelki meghasonlásban szenvedő kecskeszakállas öreg úr az alapító és a gazdasági intéző, aki valószínűleg a méltányos társadalmi szabadság lehetőségeit elkerülve durva szabadosságra törekszik, többévtizedes iskolájában leszorítva gazdasági intézővé, szép ifjú testeket imád és harcol göggel, szavak nélkül, szimpla gyűlölettel más tervekkel behatoló tanárok ellen. Légiesen szép fiúk kiválasztásával küzd az új igazgatók-vezetők-tanárok ellen akik nem individuálista, de tömegreform-iskolát szeretnének egybeolvasztás programjával. Az iskola szokásai szerint bajtársi csoportok alakulnak az egyes tanerők körül. Nem is valami nagyon törekszenek arra, hogy az egyes tantárgyakban előrehaladjanak, mert ez talán ellenkezne e furcsa reformtörekvésekkel. Csak az egyes csoportok gyűlölködése tölti ki az időt és a regényt, úgy a tanulók mint a tanerők egymás lelki leigázásában gyönyörködnek. Valami homályos ösztön gyöttri őket, hogy céltalanul valakihez hozzákötődjenek, még akkor is, ha az a valaki tudomást sem akar venni a közeledésről. Mintha mindnyájan arra törekednének, hogy az egyes, göggel

vagy megalázottsággal elhatárolt bajtársi csoportokon belül se alakuljon ki valamelyes kulturközösség. Csak a testi működések idején való összetartást gyakorolják: szánkóznak, kirándulnak, szénát gyűjtenek s havat lapátolnak, évszakok és terveszerűtlen munkamegosztás szerint. Tanulni, nem igen tanulhatnak, mert gyűlölik az idegen bajtársi csoportokba tartozó tanárokat, esetleg lenézik a saját csoportjuk vezetőit is. Úgy látszik jómódú, idegbomlástól féltett nagypolgári és főleg arisztokrata gyermekek számára ilyen reformiskolák szükségesek. (Állítólag szerző valamilyen német reformiskolát tesz leírása tárgyává).

Az önteltség, a vén kecskeszakállas iskolaalapító részéről visszataszító. Bajtársi köre finom ficurainak csak a saját könyveit adja olvasmányul, ki-tüntetésnek számít az, ha lélekfelszabadítónak hitt könyveit a diákok közül valakinek eljuttatja Ugyanakkor vak, öreges, perverz imádattal veszi körül két ellentétesen szép, kiválasztott fiú bizalmasát, nem engedi másokkal érintkezni őket, beléjük is gögöt nevelve.

Tisztára érthetetlen ösztönöktől hajtott, a regény szerelmes kis lovagja, aki szerelmese kedvéért jön ide a reformiskolába, hogy itt is játszhasson, csókolózhasson pajtásnőjével. Itt a reformiskolában idegenül érzi magát, ugyanakkor kis pajtásnője otthonosan érzi magát. Az öreg, kecskeszakállas felé törekszik ez a fiú is, egyre szenvedélyesebb vágyakozással, bár kis pajtásnője puha csókjait sem felejtí. Miért ezen imádáshoz hasonló, szinte szekszuális területre vesző kamaszos férfiuralás? A könyv végéig sem kapunk erre feleletet.

Az új igazgató, csöpp szorgalom-emberke, erős kézzel egy tömeget óhajt formálni az atomizálódott tanuló-ifjúságból. Azonban nagy törekvései között is minden reális érzék híján irigykedik a kecskeszakállas által „elszeretett“ (ez a legtalálhatóbb szó) ifjak miatt. Szekszuális testi és lelki egyedüllétek gyöttrik az új igazgatót. Végül is az egyik arisztokrata tanuló lány szerelemre parancsolja. Bajtársi közösségükön belül eddig igazgatódtak.

A lány az iskolaszünetben férjhez megy egy már előzőleg is sokat emlegetett közsvényes öreg grófhhoz, akitől elválik, vagy aki gutaütésben hal meg, nem is tudom biztosan, de mindenesetre birtokából jódarabot kihasítva azt elvált (vagy özvegy) feleségére hagyja, aki mint független nő visszajön a kis igazgatóért, hogy még északabban, még újabb reformiskolát alapítsanak. Ez volna a regény elhomályosult harcainak problémátlan kibúvója.

Végtelen nyavalygással múlnak a tanévek. Az ember sehogyan sem érti, hogy homályos Röhm-féle ösztönök méltatására, hogy lehet ennyi lelki kint és vaskos gyöngédséget felhasználni. Észak, üres, hidegen rajongó áhítatában a vezéreszme ködös hánytorgatása ez a regény. Szeszélyes kínlódások, az osztályfőlöttiség felelőtlen talaján. Embermisztikum, hogy a tényleg szükséges iskolareformot leködösítse, a kaszárnyaszellem vergődése ez, az új reakciós törekvések kapkodásában. A problémáknak céltalan végigrejtégesése az a kötetben, ami szolgálja a tudatferditést.

Zavaros pepecselés, erőlködés a sokszínűség, újszerűség gigantikájával.

Pedig hiába az erőszakkal színes pi-peskedés, szerző a középszerűség nyü-géből nem tud kibújni. Mégis csak testes unalomregény a könyve. Ifjúsági könyv akart ez lenni. Nem „veszi be“ ma már az ifjúság az ilyen korcs agyszüleményeket, mégha a progresszivitás sok hamis tényét szeretné is a szerző belemagyarázni.

Hiába nyilatkozik a könyv írója előszavában arról, hogy az irodalom iránti szeretetében, lemondott jogászai élet-pályájáról; mert nem szeretheti igazán az irodalmat olyan ember, aki minden korok irodalmából, nem tanulta meg a világosságra törekvést és a problémák melletti vagy elleni tiszta állásfoglalás követelő szükségét és becsületességét.

Általában a könyv alakjai a túlszinezettség miatt terhes köznapiságba esnek, mesterképek utánezatain látjuk ezt így. Mindent összevetve a regénynek nevezett írásműhöz összehordott anyag s a homályos vezérmotívumok megértésre találhatnak a hitleri elvek szerint átalakított Németországban. A könyv stílusán mérsékelten megragadó, ámbátor nem tudom, hogy ezt a fordító vagy a szerző javára írjam-e, mert a stílus formai erőteljessége értelmi homályosságba fordul minduntalan.

Egyáltalán nem értjük, hogy a „Kosmos“ könyvkiadóvállalat miért hozta napvilágra ezt a könyvet, a többi kiadványai, univerzálisan nagyszerű írások mellett? Hogy csak egyet említsek, John Dos Passos „42. szélességi fok“-ja mellett súlyos szellemszegénységet mutat ezen ebermayeri mű.

Fehér Vince

Népolvasmányok kérdése

Minden faluban, kisvárosban vannak könyvtárak, különböző vallási alakulatok olvasókörei, gazdakörök, kaszinók, népkörök, műkedvelőegyesületek, ipartestületek, esetleg sportklubok könyvtáraiból hordják nyalábszám az olvasnivalókat a magyar tömegek. De milyenek ezek a könyvek, amelyek állandó keresletnek örvendenek? Illetve, amelyekhez egyáltalán hozzá juthatnak ezekben a többnyire régen alapított egyesületekben? Métélyező ideáлизmus, szenzáció-hajhászás szerelmi limonádé, parasztcsuífolás ami az elárult lelkek táplálékául jut.

Olvasnának az emberek. Olvasnak is. De még többet olvasnának, ha az olvasmányaikból valami haszon is háramlana az életükre, ha életük folyásába kényszerítő erővel beleszóló könyveket olvashatnának, Amit olvasnak, nem köti őket gazdasági nyomorúságuk megértésére és kisebbségi helyzetük felmérésére.

Csinálnak itt ujságot is a „nép” számára (értsd a „nép” alatt itt főleg a földfalusi, mezővárosi megmunkálóit): csinálnak ujságokat rémhírekkel és fantsztikus bünténysorozatokkal, még jobb eset, ha szaktudományos szárazsággal (amit ugyan a falu nem olvas) esetleg multszázadban rekedt világnézetűek kultúrelképzeléseivel szerkesztett ujságokat.

A magyarság megmaradása, népi, ha nem is épen kultúráis fejlődése a szörnyű tatár-török-osztrák nemzetpusztításokban és az ezek utáni betelepítések tengersodrába — a magyar uralkodó osztályoknak már Szent-István korától kezdődő állandó nemzettelenségében — a földtúrók erején alapult ez a megmaradás és most épen ez a réteg van kitéve a legborzasztóbb kultúráis elhanyagoltságnak, esetleg érdekhajhászó megtévesztéseknek.

Hol van egy Szabó Dezső, vagy Gergely Sándor irás, belenyúlva az enyészetes mult irodalmi emlékei közé, hol van egy mai könyv, hogy beletépne valamelyik alsóbb társadalmi osztályunk problémáiba ?!

A faluban világhireket ordít a rádió, a kisparasztok világgpiaci árákról beszélnek és a földtelen földtúrók világválságról és nincs könyv, folyóirat mely a falunak beszélne, érthetően, becsületesen, reálistan s a néplelkéből kioperálná a megrokkant mult irodalma által túlhajtott regényes ideáлизmust. Illetve reális utakra vezetné az eszmei rajongást. Új eszméket, új erkö'csöt kellene itt ismertetni, hogy megértsék és kövessék a mai idök vonalát s az új problémák előtt ne álljanak halló-süketen, látó-értetlen.

Fehér Vince

Finn-ugor vagy török-tatár?

A művelődéstörténet egy nemzetre nézve nem kisebb bölcsesség, mint annak a klasszikus bölcs parancsának a végrehajtása: „Ismerd meg magadat”! Az igazi önismeret az igazi bölcsesség kezdete. Önismeret minden belső és külső viszonyainkban, megismerése, eredetünknek, megkeresése, céljainknak s a mindenkor vagy bizonyos helyzetekben legalkalmasabb méltó eszközöknek, erőinknek és gyöngéinknek a tudata, gyakorlati okulás és a minket érdeklő legnagyobb igazságoknak őszinte, ideális megbecsülése: ez az a bölcsesség és tudomány, mely egyént és nemzetet legtökéletesebben vezet boldogulása felé. A mai nemzet tanulmányozása nem elegendő, sokban érthetetlen is volna, ha nem terjesztjük ki a vizsgálódást és inductiót a nemzet és emberiség több ezeréves multjából megmenthető adatokra. A józan okosság követeli a minél teljesebb inductiót, mikor a legnehezebb önismeret megalakításáról van szó. A társadalmat, nemzetet nem lehet megismerni a ma látható viszonyok megfigyeléséből; lehetőleg el kell kerülni azt is, hogy államférfiak és társadalom-boldogítók ötletszerűen kísérletezzenek a nemzet, társadalom nagy értékeivel. Az igazi műveltség és gyakorlati boldogulás követelik a nemzeti mult, társadalmi mult, történet lehetőleg tökéletes ismeretet; nemcsak az állam hatalmi életét, hanem ennek társadalmi gyökereit és feladatait, a társadalom békes, csendesebb munkásságát, lelke mindenkori megnyilvánulásait és fejlődését is igazán felemelő, hasznos és bölcs dolog a tudomány megfelelő módszerével és rendszerében közkinccsé tenni.

Nemzetünk eredetére nézve még ma sem tudtak a tudósok teljesen megegyezni, de már van rá kilátás, hogy a nagy kérdésben sikerül teljes és tökéletes választ adni. Hovátartozásunk megállapítását az összehasonlító nyelvtudomány

magának akarja kisajátítani, A nyelvtudomány ugyanis megismerteti velünk a magyar nyelv alkotását; kimutatja, hogy mely nyelvekhez áll legközelebb és végül a rokon nyelvek segítségével akarja felderíteni a magyar nép eredetét és legrégibb történetét. A nyelvtudomány, ha földeríti is a magyar nyelv rokonait és más népeknek reá gyakorolt művelő hatását, de nem világosít fel legrégibb viszontagságairól.

Már a perzsa-arab és a görög egykoru írók madzar, madsar néven is emlegetik azt a turk-hunu fajta népet, mely a Duna—Tisza vidékét 900 körül elfoglalta. Maga honfoglaló nép önmagát magyar-nek (mogor) nevezi még 1200 körül is, Anonymus művének írásakor. A magyarokat gyakori követségek s a Konstantinápolyban sokszor megforduló előkelők útján legjobban ismerő görögök őket két századon át (900—1100) rendszeren turkoknak írják (A Dukasz Mihály bizánci császártól I. Gyésza magyar királynak küldött korona a király zománcképe mellé „turkok králya” feliratot csatolta 1074 táján hivatalos fontosággal).

A többi népek ungar, hungar, vengr stb. névvel emlegetik őseinket, ami az onujgur, onugur, onogor, unogor nevekben élt a régibb századokban. A mai összehasonlító nyelvészet pedig azt állapította meg, hogy a magyar nyelv ősi kezdetleges szókinccse és alakтана, szerkezete finn-urali, főleg vogul nyelvrokonságra vall. *A néptörténeti török vérrokonságot és a nyelvtörténeti finn-urali nyelvrokonságot csak úgy lehet egyesíteni, ha fölvesszük a török eredetű magyarság nyelvcserejét egy finn-urali, főleg vogul szomszéd-ságú és rokonságú új anyanyelvel.* Így olvadt be a germán frank a romanizált gallba, a germán, nyugati gót stb. a spanyolba, a germán normann a franciába, angolba, oroszba, déli olaszba, a germán longobard az olaszba, a tunn-török bolgár

a szlávba. Ez utóbbi ránk nézve a legjobb analógia.) S ennek történetileg elégséges okát adja az Irtis-folyó és Ural-hegység közt Kr. u. 93—457 közt kalandozó onujgorok negyedfélszázados számszéd-sága egy az Ural hegység keleti lejtőjén lako vogul-osztják-féle néppel. Föl kell vennünk, hogy az onujgorok e hosszú idő alatt sok hadifogyót, nőt szedtek össze azon környék szomszédságban és negyedfél század alatt, s ekkor, meg a Kuban folyónál eltöltött két század (457—670), a Don és Dnjeper közti Onogriában átélt másfél század (670—835), az etelközi, Dnjeper—Szeret folyók közt eltöltött hatvan év (835—895), végül a honfoglalás és kalandozások egy százada alatt (895—1000) *összesen tehát kilencszáz év alatt a nyelvi átalakulás észrevétlenül végbement.*

Az onujgur-tjungnu történet Kr. e.

200-tól kezdve a kínai egykorú emlékekkel van biztosítva, Kr. u 93-tól kezdve a görög-római egykorú forrásokkal tann és anagar stb. néven. Itt megkapjuk a tunnokkal és ujgur álavarokkal való ungar-turk-magyar rokonságot, az ungar és a magyar vér eredetét. A magyar vér t. i. valószínűleg Muagyar tann fejedelem véréből eredt, ki megmentette félezer évre az ősi vallást (528) s ezt a következtetést támogatja a rokon török népek analógiája, kik szintén fejedelmekről neveztek el magukat szeldsuknak, ozmán-nak stb. Ellenben a finn-urali „anser = agyar” analógiájára készített „mansierge = magyar” névszármasztatás (jelentése „Manics-vidéki ember”; Manics pedig a Kaspi- és Azóri-tenger közt több folyó és tó neve) csupán modern tudósoktól alkotott szó-összetételén alapszik, mely az emlékekben sohasem fordul elő.

Szentgyörgyi László

Szemelvények

Ujabb értékes akció indult meg az Erdéji kisebbségi magyarok helyzetének megkönnyítésére: az erdélyi magyar nép-egészségügy első lépései.

Az impériumváltozás óta az az első hang, az első életteljes akció, mely az egészségi téren az utódállamok magyarságát, akarja megóvni a kegyetlen pusztulástól. A szegénység és a nyomor anynyira elhatalmasodott falvainkban, hogy a szegény paraszt családapa egyenesen nem áldozhat orvosra és patikára: mert nincsen miből. Ennek a szomorú helyzetnek tarthatatlanságát ismerték föl Erdélyben az új nemzedék kultúrmozgalmában. Jancsó Béla dr.-nak megjelent az első könyve, mely a nép nyelven szakszerű és nélkül

özhetetlen tanácsokkal látja el az egészségében veszélyeztetett erdélyi magyarokat.

Ugyancsak ezt a célt szolgálja Dr. Schmidt Béla szerkesztésében megjelenő „Magyar Népegészségügyi Szemle”. A lapot önzetlen embervédelmi tendenciák vezetik, melyben az emberszerető orvosok minden felkészültségükkel és áldozatképességükkel küzdenek a védtelen és támogatás nélküli testvéreinkre törő betegségek, bajok ellen.

Ez az akció nagy fontosságú kisebbségi jövőnk kialakításánál, „mert, — amint Jancsó Béla dr. írja, — elpusztul a magyar kultúra és a magyar gazdasági élet is, ha tönkre megy a magyar egészség”

A Keresztény Ifjúsági Egyesületek világszerte hatalmas aktivitással dolgoznak a haladóeszmék kultúraterjesztő munkájában. A legközelebbi példás munka erre az erdélyi I. K. E. alapos programjával minden kultúrjelenséget felölelő működése. Az egyes vidékek egyesületei között megvan az élő kapocs, melynek alapján a gyakori érintkezés, programcsere elősegíti az egyetemes működést. Mert nem elszeparált, vidéki kultúr-szigetekre van szükségünk, hanem a kultúr-csoportok és értékek tömörítésére, mun-

kaközösségére, ami elősegítené a falu kultúrájának fejlesztését és az ifjúság szélesrétegű öntudatosítását.

Ezt a kultúrtervet kellene megvalósítani a vajdasági K. I. E. egymástól elszigetelt és egymásról nemtudó egyesületei között is.

Az egyetemes munka felkelti a fiatalok érdeklődését s az érdeklődő ifjúsággal szebb és eredményesebb működést lehetne kifejteni, mint a hűvös elszeparáló munkálkodás mellett...

T. Előfizetőink figyelmébe!

Ezzel a számmal megkezdjük lapunk második évfolyamát, hogy sorozatos terveink és célkitűzéseink eredményes és teljes legyen, nagy szükségünk van nb. olvasóközönségünk velünk együttérzésére és további pártfogására.

Előfizetőink hátraléka az utóbbi hónapokban tetemes összegre fölszorodott, ami sokban erősen hátráltatja a munka előbbrejutását. Kérjük nb. előfizetőinket, hogy ezúttal ne feledkezzenek meg igazán csekély anyagi kötelezettségükről; hátralékaikat, illetve megújításaikat a mellékelt póstai befizető-lapon szíveskedjenek beküldeni. Ezzel nemcsak kiadóhivatalunknak tesznek nagy szolgálatot: de egyben gyümölcsöztető munkánk fejlődését is elősegítik.

Szerkesztőség

Felelős szerkesztő és kiadó LÉVAY ENDRE
Szerkesztőség és kiadóhivatal SUBOTICA, Sienkievičeva ulica 23.
A kéziratokért nem felelünk és azokat vissza nem adjuk.
